

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ ВАЛЕНТИНИ ВОЛОШИНОЇ**

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ**

Студентки 2 курсу МВД групи
Освітньої програми Дошкільна освіта.
Логопедія

Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр

Чамлай Ганни Федорівни

Науковий керівник:

Колеснік Катерина Анатоліївна,
докторка філософії, доцентка
кафедри дошкільної освіти

Розширена шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени Екзаменаційної комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	9
1.1. Дефінітивний аналіз базових понять дослідження.....	9
1.2. Психолого-педагогічні засади розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.....	17
1.3. Історико-педагогічний аналіз аспектів використання фольклорних творів для розвитку мовлення дошкільників.....	27
1.4. Сучасний стан розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку (за результатами констатувального етапу педагогічного експерименту).....	35
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ФОЛЬКЛОРУ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	50
2.1. Особливості використання фольклору в системі розвитку мовлення старших дошкільників.....	50
2.2. Упровадження творчого досвіду вихователів із розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами фольклору	67
2.3. Динаміка розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку (за результатами контрольного етапу експерименту).....	74
2.4. Методичні рекомендації щодо розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами фольклору.....	86
ВИСНОВКИ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	101
ДОДАТКИ	108

ВСТУП

Утвердження нової гуманістичної парадигми освіти веде до посилення культурологічної спрямованості, переорієнтації на формування духовності, ціннісних орієнтацій особистості, її творчий розвиток. Реалізація культуротворчої функції освіти передбачає цілеспрямоване використання надбань національної культури в навчанні й вихованні молодого покоління, а також у професійній підготовці вихователя до цієї діяльності.

Розвиток мовлення та формування мовленнєвої культури дітей в Україні визначається сучасними концепціями освіти, які спрямовані на гармонійний розвиток особистості. Особливу вагу в цьому процесі має мовленнєвий розвиток дошкільників, оскільки вільне володіння мовою суттєво впливає на загальний розвиток дитини, формування її світогляду, вміння встановлювати взаємини з іншими людьми та самореалізацію в суспільстві. Протягом усього життя дитина залучається до різних видів діяльності, в процесі яких вона набуває знань та розвиває свій розум. Тому дослідження, спрямовані на вдосконалення розвитку мовлення дітей дошкільного віку, набувають все більшої важливості.

Підтвердження необхідності розгляду обраної проблеми можна знайти в законодавстві України, зокрема в таких документах: «Закон України «Про освіту» (2017 р.), «Закон України «Про дошкільну освіту» (2001 р.), «Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку» (2020 р.), «Базовий компонент дошкільної освіти» (2021 р.). Крім того, варто звернути увагу на освітні програми, спрямовані на розвиток дітей дошкільного віку та модернізацію дошкільної освіти, які передбачають оновлення змісту, форм і методів роботи з такими дітьми.

Дошкільна педагогіка та лінгводидактика визначає провідним діяльнісний підхід до процесу навчання, виховання й розвитку дітей. Науковці виокремлюють серед різних видів діяльності дошкільників (трудової, пізнавальної, навчальної, пошукової, мовленнєвої, музичної,

образотворчої, естетичної, художньої) навчально-пізнавальну, навчально-мовленнєву, театральну-мовленнєву (ігрову) та художньо-мовленнєву діяльність.

Художня діяльність представляє собою специфічний вид практичної і духовної активності, який включає в себе твори мистецтва, фольклор, дизайн, літературу й інші аспекти, а також естетичне споглядання, сприймання та рефлексію.

Мовленнєва діяльність є однією з форм комунікації, що використовує мовлення для передачі інформації. Вона включає в себе етапи орієнтування в ситуації спілкування, планування (внутрішнє програмування), виконання і контролю мовлення. Мовленнєва діяльність охоплює процеси створення і сприймання повідомлень з метою подальшого спілкування, а також регулювання та контролю власної мовної діяльності.

Проблеми художньо-мовленнєвої діяльності досліджуються педагогами і психологами. А. Богуш, А. Бондаренко, Н. Гавриш, Г. Григоренко, В. Захарченко, К. Крутий, К. Щербакова та ін. обґрунтували психолого-педагогічні засади методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Г. Костюк запропонував структуру мовленнєвої діяльності та психофізіологічні механізми породження мовлення. Сутність, види, специфіка та особливості використання мовленнєвої діяльності в різних життєвих ситуаціях розкрили у своїх працях А. Богуш, О. Запорожець, Н. Маліновська та ін.

Усну народну творчість здавна широко використовували в народній педагогіці як засіб формування в дітей моральних норм і оцінок з позицій добра, справедливості, розуміння ними вчинків та поведінки дорослих, збагачення лексичного запасу дітей і розвитку їхніх творчих здібностей. Український фольклор вважають одним із провідних засобів виховання та розвитку мовлення дітей як класики вітчизняної педагогіки (С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський та ін.), так і сучасні вчені (А. Богуш, В. Бойко, О. Губко, В. Кононенко, В. Кузь, І. Лапшина, П. Лещенко,

I. Проценко та ін).

Теоретичному та практичному висвітленню питань розвитку художньо-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури присвячено дослідження багатьох науковців, проте проблема розвитку художньо-мовленнєвої діяльності засобами фольклору малодосліджена та потребує подальших наукових розробок.

Отже, проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку належить до категорій актуальних, тих, які потребують вирішення. Раціонально дібраний і узгоджений теоретичним та ілюстративним дидактичним матеріал фольклористичної спрямованості, на нашу думку, має великі можливості для мовленнєвого розвитку дітей та інтересу до вивчення мови. Саме це й зумовило вибір теми нашого наукового дослідження: «Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами фольклору».

Об'єкт дослідження – процес розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – організація роботи над малими фольклорними жанрами з метою розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити роль фольклору в процесі розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Гіпотеза: якщо на заняттях та під час проведення режимних моментів у закладах дошкільної освіти цілеспрямовано та системно використовувати малі фольклорні жанри, то це сприятиме розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Відповідно до мети та гіпотези сформульовано **завдання дослідження:**

1. Здійснити дефінітивний аналіз базових понять дослідження.
2. Визначити психолого-педагогічні засади розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.
3. Здійснити історико-педагогічний аналіз аспектів використання фольклорних творів для розвитку мовлення дошкільників.

4. Проаналізувати особливості використання фольклору в системі розвитку мовлення старших дошкільників.

5. Описати творчий досвід вихователів з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами фольклору.

6. Здійснити діагностику сучасного стану розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку; провести формувальний етап педагогічного експерименту та визначити динаміку розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Для розв'язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: теоретичні – аналіз психолого педагогічної, методичної літератури, періодичних видань з досліджуваної проблеми; *емпірико-теоретичні* – аналіз і синтез; *емпіричні* – спостереження за освітнім процесом дітей старшого дошкільного віку; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний етапи).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що визначено психолого-педагогічні засади розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку; здійснено історико-педагогічний аналіз аспектів використання фольклорних творів для розвитку мовлення дошкільників; уточнено роль фольклору як засобу розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку; теоретично обґрунтовано методи та прийоми роботи з дитячим фольклором для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання матеріалів дипломної роботи в освітньому процесі закладів дошкільної освіти студентами під час проходження педагогічної практики.

Експериментальна база дослідження. Дослідженням було охоплено 23 старших дошкільників експериментальної групи «Радість» та 21 дитину контрольної групи «Соняшник» Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад № 30 Вінницької міської ради».

Апробація результатів дослідження відбувалась у процесі експериментальної роботи в школі, шляхом участі в науково-практичних конференціях (дод. Т):

1. V Регіональна студентська науково-практична конференція «Українська дитяча література: здобутки й перспективи розвитку» (м. Вінниця, 31 березня 2023 р.). *(Тема: Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами казки).*

2. XIX Міжнародна науково-практична конференція «Методологія сучасних наукових досліджень» (м. Харків, 22-23 лютого 2023 р.). *(Тема: Особливості використання фольклору для становлення художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку).*

3. X Всеукраїнська науково-практична студентська інтернет-конференція «Науковий простір студента: пошуки і знахідки» (м. Київ, 31 березня 2023 р.). *(Тема: Методичні рекомендації щодо розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами фольклору).*

4. XX Міжуніверситетська студентська науково-практична конференція «Актуальні питання культури мовлення» (м. Вінниця, 21 лютого 2023 р.). *(Тема: Особливості використання фольклору під час режимних моментів з дітьми старшого дошкільного віку).*

5. VII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» у рамках реалізації проекту *Erasmus + Jean Monnet Module: «Дошкільна освіта в умовах зеленого середовища: синергія європейських практик і українських традицій»* 101085248-PEGEU-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH (м. Вінниця, 28-29 березня 2023 р.). *(Тема: Використання фольклорного матеріалу на свіжому повітрі).*

Основні результати дослідження висвітлено **в 3 статтях:**

1. Колеснік К., Чамлай Г. Використання фольклорного матеріалу на свіжому повітрі. *Актуальні проблеми формування творчої особистості*

педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 28-29 березня 2023 р.) / за ред. О.П. Демченко, Н.О. Пахальчук. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 12. С. 418-420.

2. Чамлай Г. Особливості використання фольклору для становлення художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. *Методологія сучасних наукових досліджень: збірник наукових праць за результатами XIX Міжнародної науково-практичної конференції (23–24 лютого 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. К. Юр'євої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2023. С. 441-444.*

3. Чамлай Г. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами казки. *Українська дитяча література: здобутки й перспективи розвитку: збірник статей / упор. Лапшина І.М., Віннічук А.П. Вінниця: ВДПУ, 2023. Вип. 5. С. 155-159.*

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (70 позицій) та додатків. Загальний обсяг дослідження 169 сторінок. Основний текст дослідження викладено на 107 сторінках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баволь О. Роль малих фольклорних жанрів у вихованні звукової культури мовлення дошкільників. *Методика. Досвід*. Вересень № 1-2 (62-63). 2012. С. 44-49.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: <http://surl.li/qjxo> (дата звернення: 20.10.2022).
3. Барановська І. Г. Використання дитячого фольклору на уроках музики. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2010. № 7 (194). Ч. I. С. 24-29.
4. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 376 с.
5. Березюк О.С. Чинники етнопедагогіки: Монографія. Житомир: Вид. ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 205 с.
6. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль «Мандрівець», 2017. 256 с.
7. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. 2-е видання. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 374 с.
8. Богуш А. М. Формування оцінно-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку. Одеса, 2002. 239 с.
9. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник. Київ: Вища шк., 2007. 542 с.
10. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підруч. для студ. вищ. навч. закл. ф-тів дошкіл. Освіти. Київ: Слово, 2006. 304 с.
11. Богуш А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник. Київ: Слово, 2008. 256 с.

12. Василенко О. Теоретичні та практичні питання мовленнєвого розвитку дошкільників засобами театралізованої діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 6. С. 51-53.

13. Васьківська Г. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2016. Вип. 1(30). Т. 1. С. 33-38.

14. Ватаманюк Г.П. Музика в країні дошкільця: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 260 с.

15. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 170 000. / авт. і голов. ред. В.Бусел. Київ: Перун, 2004. 1425 с.

16. Верховинець В. Весняночка. Київ: Музична Україна, 1979. 172 с.

17. Гавриш Н. Мовлення дітей. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*, 2021. № 3. С. 3-8.

18. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.

19. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

20. Гуменюк П. О. Парадигма гри в українському фольклорі (семантичний та функціональний аспекти): автореф. дис. ... канд. філол. Наук / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Київ, 2008. 23 с.

21. Довженок Г.В. Український дитячий фольклор (віршовані жанри). Київ: Наукова думка, 1981. 172 с.

22. Домрачева І., Аксьонова І. Основи мовленнєвої діяльності: навч. посіб. Вінниця, 2018. 101 с.

23. Завязун Т.В. Розвиток мовлення дошкільників як проблема сучасної вікової психології. *Pregraduálna príprava profesionálov v oblasti vzdelávania dospelých I*, 2018. С. 294-306.

24. Зданевич Л., Крутій К. Виховний вплив дорослих на формування мовленнєво-мовної та лінгвістичної готовності дошкільників до навчання в школі: теоретичний аспект. *Людинознавчі студії*, 2019. № 8. С. 13-26.

25. Зозуля А. Театралізована діяльність як засіб мовленнєвого розвитку дошкільників. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Психолого-педагогічні науки. Ніжин: НДУ, 2015. Вип. 4. С.151-157.

26. Калмикова Л.О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти: навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ: НМЦВО, 2003 300 с.

27. Калмикова Л.О. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностико-розвивальний комплекс: навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 384.

28. Кардаш Л. Специфіка монологічного мовлення: психологічний та лінгвістичний аспекти. *Наукові записки Київського національного університету: збірник наукових праць*. Київ: Острозька академія, 2015. Вип. 57. С. 54-58.

29. Коваль Т., Комарівська Н., Колеснік К. Український дитячий фольклор (матеріали для вивчення з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку): навчально-методичний посібник. Вінниця: ВДПУ, 2024. 142 с.

30. Коваль Т., Шпартун О. Пісенно-обрядовий фольклор та його практичне використання у вихованні студентів вищих навчальних закладів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Київ-Вінниця: Планер, 2005. Вип. 8. С. 330-332.

31. Колеснік К., Комарівська Н., Карук І., Пахальчук Н. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобами театралізації.

Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 104-115.

32. Колеснік К., Комарівська Н., Стахова І., Присяжнюк Л. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти.* Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 127-138.

33. Комарівська Н.О., Колеснік К.А., Стахова І.А. Шикиринська О.В. Мовна освіта в системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.* Серія: Педагогіка і психологія: збірник наукових праць. Випуск 73. С. 53-59.

34. Косенко Ю. Основи теорії мовленнєвої комунікації: навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2013. 292 с.

35. Котломанітова Г. О. Соціально-педагогічний потенціал малих жанрів українського дитячого фольклору. *Освітологічний дискурс.* 2014. № 3. С. 135-145.

36. Котломанітова Г. О. Український дитячий фольклор як засіб формування партнерської взаємодії дітей. *Вісник Черкаського університету.* Серія: Педагогічні науки. 2016. № 12. С. 81-87.

37. Кривошея Т.М., Колеснік К.А., Карук І.В., Похила С.С. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку засобами художньої картини: інтеграція мовленнєвої та образотворчої діяльностей. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць.* Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2024. Вип. 71. С. 82-90.

38. Крутій К. Дошкільна лінгводидактика: словник-довідник: понад 600 термінів, понять та назв. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2014. 200 с.

39. Куранова С. Основи психолінгвістики: навчальний посібник. Київ: Перун, 2012. 208 с.

40. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. *Наукові записки Вінницького*

державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць / гол.ред. Н. Л. Іваницька. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2016. Вип. 23. С. 36-42.

41. Лазаренко Н. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. С. 100-106.

42. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість: підручник. Київ: Знання-прес, 2005. 591 с.

43. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість Навчальний посібник. Київ: Знання-Прес, 2006. 591 с.

44. Лапшина І. М., Литовченко В. М. Дошколярник: Розвиток мовленнєвих навичок у дітей старшого дошкільного віку: методичний посібник для вихователів. Київ: ВД «Калита», 2006. 180 с.

45. Лапшина І.М. Специфіка формування мовної особистості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 1-2 квітня 2015 р.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. Вип.4. С.194-198.

46. Лапшина І.М. Формування мовленнєвої компетенції майбутніх вихователів дошкільних закладів з урахуванням умов полімовного середовища. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. №13 (272) Липень. Частина 1. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. С. 190-197.

47. Луцан Н.І. Формування готовності студентів до збагаченням словника народознавчою лексикою шестирічних учнів. Івано-Франківськ: НАІР, 2015. 284 с.

48. Любчак Л.В., Колеснік К.А. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця: ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.
49. Малишева Л.А. Досвід роботи. URL: <http://surl.li/lpflu>
50. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) 2021 р. URL: <http://surl.li/qjxo>
51. Мнишенко К.В. Підготовка вихователя до формування художньо-мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку засобами фольклору. Особистісно-професійний розвиток учителя: погляди стейкхолдерів: колективна монографія / за ред. Акімова О.В., Фрицюк В.А. Вінниця: ТОВ «Друк», 2020. С.102-118.
52. Ольжич О. Незнаному воякові. Київ: Фондація ім. О. Ольжича, 1994. С.132-135.
53. Основи вітчизняної дошкільної лінгводидактики. Курс лекцій: навчально-методичний посібник / упор.І.Лапшина, К. Колеснік. Вінниця: ВДПУ, 2018. 272 с.
54. Павелків Р. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 296 с.
55. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 152 с.
56. Русова С. Вибрані педагогічні твори: у 2-х кн. Київ: Либідь, 1997. 272 с.
57. Скалацька Т. Психологія мовлення як діяльність. *Редакційна колегія*. 2017. № 4. С. 95-112.
58. Сковорода Г. С. Твори: в 2 т. Київ: ТОВ «Обереги», 2005. Т.1: Поезії. Байки. Трактати. Діалоги. 2005. 528 с.
59. Скрипник Н., Хом'як І. Лінгвофілософські засади концептуалізації поняття «мовлення». *Publishing House «Baltija Publishing»*. 2021. № 7. С. 89-102.
60. Словопедія. URL: <http://surl.li/lpfnu>.

61. Соловей О. Психолінгвістичні дослідження мовлення дітей дошкільного віку. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. №1. С. 49-51.

62. Стежинки у Всесвіт: комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2020. 244 с.

63. Тарасенко Л.В. Досвід роботи. URL: <http://surl.li/lpfok>.

64. Франко І. Я. Збір. творів : в 50 т. Київ: Наук. думка, 1979. Т. 20: Передмова до другого видання зб. казок «Коли ще звірі говорили». 1979. 574 с.

65. Харламова О.П. Досвід роботи. URL: <http://surl.li/lpfoy>.

66. Чігірін О. Театралізована діяльність як засіб формування зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. *Інноваційні технології в дошкільній освіті: збірник абстрактів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Переяслав-Хмельницький: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2018. С. 216-219.

67. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Харків: Прапор, 2004. 640 с.

68. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference, May 28 th - 29th. Rezekne, 2021. Vol. II. P. 729-743.*

69. Koval T., Kolesnik K., Grab O. Ukrainian folk song creativity as a means of education of younger school students in the conditions of the new ukrainian school. *Viae Educationios: Studies of Education and Didactics*. Vol. 2, № 2, 2023. P. 19-24. URL: [ve602.pdf \(marszalek.com.pl\)](http://ve602.pdf(marszalek.com.pl)).

70. Sedivy J. *Language in mind: An introduction to psycholinguistics*. Sunderland, Massachusetts: Sinauer Associates, 2018. P. 261.